

บทคัดย่อ

โครงการการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ จังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในด้านการจัดการความเสี่ยง อุทกภัย 2. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น (indigenous knowledge) ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ 3. สร้างกลไกนำไปสู่การจัดทำแผนการจัดการความเสี่ยงภัยอุทกภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบนพื้นฐานภูมิปัญญา พื้นที่ศึกษาประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแม่ขมวก และบ้านเจริญสุข (บ้านโฮ่อง) ตำบลสรอย บ้านปางไฮ และบ้านปางมะโอ ตำบลแม่พุง และบ้านดอนกว้าง ตำบลนาพูน อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลสรอย องค์การบริหารส่วนตำบลแม่พุง และองค์การบริหารส่วนตำบลนาพูน อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ มีผลการศึกษา 3 ด้าน ดังนี้

1. ศักยภาพของพื้นที่ในการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ

1.1 ศักยภาพในการจัดการความเสี่ยงอุทกภัยตำบลสรอย พบว่า 1) องค์การบริหารส่วนตำบลสรอย มีศักยภาพในการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติสูง 2) บ้านแม่ขมวก มีศักยภาพในการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติปานกลาง และบ้านเจริญสุข (บ้านโฮ่อง) มีศักยภาพการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติต่ำ

1.2 ศักยภาพในการจัดการความเสี่ยงอุทกภัยตำบลแม่พุง พบว่า 1) องค์การบริหารส่วนตำบลแม่พุง มีศักยภาพในการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติสูง 2) บ้านปางไฮ มีศักยภาพการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติปานกลาง 3) บ้านปางมะโอ มีศักยภาพการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติต่ำ

1.3 ศักยภาพในการจัดการความเสี่ยงอุทกภัยตำบลนาพูน พบว่า 1) องค์การบริหารส่วนตำบลนาพูน มีศักยภาพการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติปานกลาง 2) บ้านดอนกว้าง มีศักยภาพการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติต่ำ

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ

2.1 ภูมิปัญญาเพื่อการป้องกันและลดผลกระทบ ได้แก่ 1) การสร้างที่พักอาศัยที่ปลอดภัย และ 2) การสร้างระบบนิเวศลำน้ำ

2.2 ภูมิปัญญาในการเตรียมความพร้อมและการเตือนภัย ได้แก่ 1) สังเกตระดับน้ำในช่วงฤดูน้ำหลาก 2) การสังเกตพฤติกรรมสัตว์/พืช 3) การฟังเสียงของน้ำบริเวณ “วังน้ำ” 4) ภูมิปัญญาในการสังเกตดินฟ้าอากาศ 5) การใช้การปักไม้สำหรับวัดระดับน้ำ และ 6) เส้นทางอพยพ (ทางซอย)

2.3 ภูมิปัญญาเพื่อการเผชิญเหตุ/ รับมืออุทกภัย รู้เส้นทางอพยพไปพื้นที่ที่สูงและมีความปลอดภัยมากกว่า

2.4 ภูมิปัญญาสำหรับการฟื้นฟูหลังเกิดภัยอุทกภัย 1) การสร้างบ้านใหม่ที่ปลอดภัย 2) ลดการตัดไม้ทำลายป่า และปลูกป่าในพื้นที่ที่เสียหาย 3) การอพยพสัตว์เลี้ยงกลับโดยการฟังเสียงของฮอก 4) เลือกทำเลที่ตั้งบ้านเรือนอยู่สูงบนเนินเขาและห่างจากลำน้ำ

3. กลไกนำไปสู่การจัดการจัดการความเสี่ยงอุทกภัยบนพื้นฐานภูมิปัญญา

3.1 การสร้างที่พักอาศัยที่ปลอดภัย โดยการป้องกันและลดผลกระทบด้านไม่ใช่โครงสร้าง โดยการใช้นโยบาย กฎระเบียบ การสร้างที่พักอาศัยในพื้นที่เสี่ยง

3.2 การปักไม้เพื่อวัดระดับน้ำ เข้าในแผนในการเฝ้าระวังและประเมินสถานการณ์ และแนวทางปฏิบัติในการลดความเสี่ยงจากสาธารณสุขภัยของชุมชน

3.3 เส้นทางอพยพของหมู่บ้าน (ทางซอย) ในการจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยของชุมชนควรใช้ทางลัด เป็นเส้นทางอพยพของหมู่บ้าน และเข้าในแผนเรื่องแนวทางปฏิบัติในการลดความเสี่ยงจากสาธารณสุขภัยของชุมชน

3.4 เสียงกระดิ่ง เป็นเรื่องของการช่วยการจัดการอพยพหนี ต้องเขียนแผนอพยพสัตว์

คำสำคัญ: อุทกภัย / ภูมิปัญญา / ศักยภาพ / การจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ

Abstract

The project of using local knowledge to develop the potential in disaster risk management in Phrae Province has the objectives to 1. study the potential of local administrative organizations and communities in managing flood risk 2. study the indigenous knowledge related to disaster risk management 3. build mechanisms leading to the disaster risk management plan of the local government organizations based on the local wisdom. The study areas consisted of 5 villages which were Ban Mae Khamuak and Ban Charoen Suk (Ban Hong) in Saroi Subdistrict, Ban Pang Hai and Ban Pangma-o in Mae Phung Subdistrict and Ban Don Kwang in Napoon Subdistrict, Wang Chin District, Phrae Province and 3 local government organizations. The organizations included Saroi Subdistrict Administration Organization, Mae Phung Subdistrict Administration Organization and Napoon Subdistrict Administrative Organization, Wang Chin District, Phrae Province. The study was revealed in three aspects as followed.

1. The potential of the areas in disaster risk management

1) The potential to manage flood risk in Saroi Subdistrict revealed that 1.1) Saroi Subdistrict Administration Organization had high potential to manage disaster risk and rescue. 1.2) Ban Mae Khamuak had moderate disaster risk management potential, and Ban Charoen Suk (Ban Hong) had low disaster risk management potential.

2) Potential of flood risk management in Mae Phung Subdistrict revealed that 2.1) Mae Phung Subdistrict Administration Organization had high potential for disaster risk management 2.2) Ban Pang Hai had moderate disaster risk management potential 2.3) Ban Pangma-o had low disaster risk management capability.

3) Potential of flood risk management in Napoon Subdistrict revealed that 3.1) Napoon Subdistrict Administrative Organization had moderate disaster risk management potential 3.2) Ban Don Kwang had low disaster risk management potential.

2. Local wisdom related to disaster risk management

1) Wisdom for prevention and mitigation, including 1. creating safe residences and 2. creating river ecosystems.

2) Wisdom in preparing and warning such as 1. observe the water level during the flooding season 2. observation of animal / plant behavior 3. listening to the water in "Wang Nam" area 4. the wisdom of observing the soil and weather 5. use of logging for measuring water levels and 6. evacuation routes (Soi)

3) Wisdom for coping / flooding relief, knowing evacuation routes to higher elevations and with greater safety.

4) Wisdom for restoration after flooding 1. safe new home construction 2. reduce deforestation and reforest the damaged areas. 3. evacuation of pets by listening to the sound of the hog. 4. choose a location that is high on the hill and away from the river.

3. Mechanisms leading to the preparation of flood risk management plans based on the wisdom

1) building safe residences by preventing and reducing non-structural impact of using policies, regulations, and housing in risky areas.

2) logging to measure the water level into the plan for surveillance and assessment of the situation and guidelines for community risk mitigation.

3) village evacuation routes (Soi) in making a risk map of the community, shortcuts should be used as village evacuation routes and filled into the guideline plan for community risk mitigation.

4) the ringing sound is a matter of helping to manage evacuation and must be written as an animal evacuation plan.

Keywords: flood / wisdom / potential / disaster risk management